

Ticaret Hukuku

Öğr. Gör. Erkan Çakır

1. Hafta Ders Notları

Hangi Konuları Göreceğiz?

1. Ticaret Hukukuna Giriş
2. Ticari İşler
3. Ticari Hükümler
4. Tacir
5. Tacir Yardımcıları
6. Ticaret Ünvanı ve İşletme Adı
7. Haksız Rekabet
8. Ticari Defterler
9. Marka
10. Şirketler Hukuku

Ticaret Hukukuna Giriş

Sanayi devrinden günümüze ekonomik hayatın küresel boyutlara varması ve inanılmaz şekilde gelişmesi, ekonomik rekabetin artması hukuk kurallarının tam anlamıyla ticari hayattaki gelişmeleri takip edememesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde ticaret hukuku şu anki haliyle, ticari hayatın düzenlenmesinde yetersiz kalmış, özellikle bilgisayar ve internetin yayılması, elektronik ticaretin yaygınlaşması, elektronik imza gibi kurum ve kavramlar ticari mevzuatımızı zorlamış ve bunun sonucunda da Türk Ticaret Kanunu'nda değişiklikler yapılmaya gidilmiştir.

Osmanlı ve Türkiye'de Gelişimi

- 19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nde hukuk hayatı Kur'an ve sünnete dayanan şer'i esaslara tabiydi. Ticari hayat için özel kanunlar yoktu. Mevcut olan şer'i esaslar ticari uyuşmazlıkların çözümünde de geçerli olmaktaydı.
- 19. yüzyılda gelindiğinde ise Osmanlı Devleti'nde batılılaşma çabaları kendini hukuk alanda da hissettirmiştir. Bu bağlamda ticari hayatın düzenlenmesine yönelik olarak 1850 yılında ilk ticaret kanunu Kanunname-i Ticaret kabul edilmiştir. Daha sonraları bu konuna;
  - 1860 yılında ticaret mahkemelerinin kuruluşu
  - 1905 yılında iflas hükümleri
  - 1906 yılında sigorta işlemleri ile ilgili hükümler eklenmiştir

- Cumhuriyet dönemi gelindiğinde ise cumhuriyet döneminin ticari faaliyetler alanındaki ilk kanunu 1926 yılında çıkarılan 865 sayılı Ticaret Kanunu'dur.
- Bu kanunun yetersiz kalmasıyla birlikte 1957 yılında bu alanda ikinci kanun olan 6762 sayılı Ticaret Kanunu çıkarılmıştır.
- 2012 yılında ise ticari hayatın çok genişlemesi ile birlikte yeni bir kanun ihtiyacı artmıştır. Cumhuriyet tarihinin 3. ticaret kanununun ise 2012 yılında çıkarılan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) olmuştur.
- Kanunun çok eleştirilmesi ve eksik yanlarının olması üzerine tekrar 2012 yılında 6335 sayılı kanunla değişikliğe gidilmiş ve TTK'nın bazı maddeleri değiştirilmiştir.

Ticaret Hukuku Kavramı

- Ekonomi ve hukuk biliminde ticaret sözcüğü farklı kapsamlara sahiptir. Ekonomide ticaret, malların üretim ve tüketim aşamaları arasındaki aracılık faaliyetini ifade etmektedir.
- Ticaret hukukunda ise malların üretim ve tüketim aşamaları da bu kapsama girmektedir.
- Ticaret hukuku üretim, değişim ve tüketim aşamalarındaki ticari faaliyetleri düzenleyen ve bunları konu edinen bir hukuk dalıdır.
- Kısaca ticaret hukuku ticari faaliyetleri düzenleyen hukuk dalıdır.

Ticaret Hukukunun Özellikleri

- Ticaret hukuku özel hukukun Medeni hukuktan sonraki en geniş alanıdır. Bu alanın kapsamına özellikle ticaret hayatının en sık karşılaşılan ilişkileri olan; tacir, ticari işletme, ticaret sicili, marka, haksız rekabet, cari hesap; kanunda alanı son derece geniş olarak çizilmiş olan Şirketler hukuku; yine ticaret hayatının süratli artmasında büyük pay sahibi olan bireylerin sahip oldukları alacak haklarını güvenli ve süratli bir şekilde devretmeleri için gereken mekanizmaları sağlamış kıymetli evraklar hukuku; kara ve deniz taşıma hukuku; deniz ticareti hukuku; sigorta hukuku girmektedir.
- Ticaret hukukunun kapsamı giren konuların birçoğunda bu alanın en önemli aktörü olan tacirler görünse de ticaret hukukunun düzenleme alanı sadece tacirleri ilgilendiren konular oluşturmamaktadır. Örneğin iki memur arasında bir borç ilişkisi için verilen bonoda (senet) de ticaret hukukunun ilgi alanına girer. Yine bir esnafında haksız rekabet teşkil edecek davranışlar içerisine girmesi mümkündür ve bu davranışları gerçekleştiren kişinin tacir olmaması TTK' nın uygulanmasına engel değildir.

TTK özel hukuk dalıdır

- Özel hukukta geçerli olan irade özgürlüğü ilkesi bir başka ifade ile hukuki ilişkinin taraflarının eşit olduğu ve ilişkinin kapsam ve içeriğinin serbestçe belirleyebilme özgürlüğü gibi sebeplerden ötürü özel hukuk dalları arasında yer almaktadır

Medeni ve Borçlar Hukuku ile bağlantılıdır.

- Medeni hukuk ve borçlar hukuku ile ticaret hukuku bir bütünlük oluşturmaktadır. Şöyle ki TTK'nda «Türk Ticaret Kanunu, Türk medeni kanunun ayrılmaz bir parçasıdır» ifadesi yer almaktadır.

Borçlar Kanunu

Herkes tabidir

Adi iş

Esnaf işletmeleri

Ticaret Kanunu

Tacir tabidir

Ticari iş

Ticari işletmeler

Uluslararası Olması

- Günümüzün küreselleşen dünyasında ticari faaliyetler artık eskisi gibi belirli bir ülke toprakları ile sınırlı değildir. Mal ve hizmet değişimleri çoğu kez ülke sınırlarını aşmaktadır. Bu sebeple ticaret hukuku da uluslararası ticaretin gereklerine uygun çözümler benimsemeye önem göstermektedir. Avrupa Birliği ile olan ilişkiler ve Dünya Ticaret Örgütü tarafından benimsenen ilkeler yeni Türk Ticaret Kanunu'nda etkili olmuştur.

Ticaret Kanununda Benimsenen Sistemler

Sübjektif Sistem

- Taciri esas almıştır

Objektif Sistem

- Ticari iş ve işlemleri esas almıştır

Modern Sistem

- Ticari işletmeyi esas almıştır

Karma Sistem

- Hepsini

Sübjektif Sistem(Tacir)

- Bu sistemde tacir merkez kavram teşkil etmekte, diğer kavramlar tacir merkezli olarak düzenlenmiştir. Bu sistem açısından bakıldığında ticaret hukuku bir tacirler hukukudur.
- Sübjektif sisteme göre tacirin yaptığı işlemler ticari iştir; işlettiği işletme ticari işletmedir ve tacirle ilgili davalar ticari davadır.
- Yani tacirin yaptığı tüm işlemler ticaret hukuku kapsamındadır.

Objektif Sistem (Ticari iş ve işlemler)

- Buna göre belli şartlarda ticari işlemleri yapan kişiler tacir sayılacak; ticari hükümler ticari işlemlere uygulanacak; ticari işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar ticari dava sayılacaktır. Bu nedenle tacir sıfatına sahip olsun olmasın **ticari işlemler yapan herkes ticari kurallara tabi olacaktır.**

Modern Sistem (Ticari İşletme)

- Ticari işletme sistemi 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu nedenle modern sistem olarak da adlandırılmaktadır. Modern sistemde, ticari işletme merkez kavram olarak ele alınmıştır.
- Modern sistemde diğer kavramlar ticari işletme merkezli düzenlenmiş ve tanımlanmıştır.
- Bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kişiye tacir; ticari işletmeleri ilgilendiren işlere ticari iş ;ticari işletmelerle ilgili hükümlere ticari hüküm adı verilmektedir.
- 2013 Yeni Türk Ticaret Kanunu da modern sistemi benimsemiştir.

Karma Sistem

- Ticaret hukuku düzenlenirken subjektif, objektif ve modern sistemi belli ölçüde benimseyen sisteme karma sistem denir.
- Türkiye’de 1926-1957 yılları arasında yürürlükte kalan Eski Ticaret Kanunu karma sistemini benimsemiştir.

Ticari İşletme

- TTK 'nın hazırlanmasında ticari işletme esasından yararlanılmıştır. Bu nedenle ticari işletme TTK 'nın temel ve merkez kavramıdır.
- TTK 'da belirtilen ticari işletme ekonomi biliminde belirtilen genel anlamdaki işletme kavramından farklıdır.
- Ekonomi biliminde işletme bir girişimcinin kazanç sağlama amacıyla emek ve sermayeyi belli bir organizasyon çerçevesinde bir araya getirmesiyle ortaya çıkan bir yapıdır. Bu anlamda ekonomi bilimindeki her işletme ticaret hukuku açısından ticari işletme sayılmaz. Ticari işletme olabilmek için TTK'da sayılan bazı özelliklere sahip olmak gerekir.

Ticari İşletme Tanımı

TTK 'ya gör « Esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedefleyen, faaliyetlerin devamlı ve bağımsız bir şekilde yürütüldüğü işletmeler, ticari işletmelerdir» şeklinde tanımlanmaktadır.

O halde tanımdan da anlaşılacağı üzere bir işletmenin ticari işletme sayılması için:

1. Esnaf faaliyetlerinin sınırını aşması
2. Gelir sağlamayı hedefleme
3. Devamlılık
4. Bağımsızlık

➤ Yukarıda sayılan 4 unsur birlikte olmak zorundadır. İçlerinden herhangi birinin yokluğu halinde o işletme ticari işletme olarak nitelendirilemez.

Gelir Sağlamayı Hedefleme

- Bir ticari işletmeden söz edebilmek için ortada kazanç sağlama hedefinin var olması gerekir. Ancak faaliyet neticesinde mutlaka (fiilen) kazanç sağlanmış olması şart değildir. Önemli olan böyle bir hedefin varlığıdır.
- Bir başka ifade ile kazanç sağlamaya yönelik niyetin taşınıyor olması bu koşul için kafidir. Dolayısıyla kurulduğundan bu yana üst üste sürekli zarar eden işletmede ticari işletme olarak sayılacaktır.
- Kazanç sağlamayı hedeflemeyen işletmeler faaliyet neticesinde belirli bir gelir elde ediliyor olsalar dahi ticari işletme sayılmayacaklardır. Belediyelerin fakir ailelere yemek dağıtmak üzere kurduğu aşevi ticari işletme değildir. Üniversite hastanesi gibi

Devamlılık

- Ticari işletmenin tanımında yer alan bir diğer unsur ise devamlılık veya sürekliliktir. Burada kastedilen yürütülen faaliyetlerin daimi olması değildir. Faaliyet dönemi içinde sürekliliktir; kesintiye uğratmamaktır; zamansal düzensizlikler veya kesintiler yapmamaktır.
- Bir başka ifadeyle, faaliyetin yürütülmesinde keyfi olarak birkaç gün veya hafta ara vermek, daha sonra geri başlamak ve daha sonra belli bir süre faaliyeti yeniden kesintiye uğratmak devamlılık unsurunun varlığını ortadan kaldırır.
- Faaliyetlerin mevsimlik olması veya hastalık gibi zorunlu sebepler ticari işletme nitelendirmesine engel değildir. Örneğin plaj ve kayak merkezi işletmeciliği

Bağımsızlık

- Bağımsızlık unsuru ile anlatılmak istenen işletme sahibinin söz konusu işletmeyi kendi ad ve hesabına işletmesidir. Bağımsızlık özellikle merkez ve şube ayrımında önem kazanmaktadır.
- Buna göre şubeler bağımsız bir ticari işletme değildir. Zira şubeler aynı gerçek veya tüzel kişiliğe ait olup iç ilişkide merkeze bağlıdır.
- Yine ticari temsilci, ticari vekil gibi çeşitli yönetim ve temsil yetkilerine sahip kişilerin faaliyetleri de ayrı bir ticari işletme değildir.

Esnaf Faaliyeti Sınırlarını Aşma

- Bir ticari işletme faaliyetinden söz edebilmek için ortada esnaf işletmesi boyutunu aşan bir işletme var olmalıdır. Diğer bahsedilen üç özellik (Devamlılık, ,Gelir sağlamayı hedefleme, Bağımsızlık) esnaf işletmelerinde de olabilmektedir. O yüzden bu özellik ticari işletme açısından son derece önemlidir.
- Sonuçta bir faaliyet ticari işletme olarak nitelendirildiğinde TTK 'nın uygulama alanına girecek, diğer türlü bu kanunun kapsamı dışında kalacaktır. Zira TTK ticari işletme- esnaf işletmesi ayırımına dayanmaktadır.
- Ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın, Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılacak bir kararname ile düzenlenir.
- Bu düzenlemede esnaf işletmesi ile ticari işletmeyi birbirinden ayıran bir çok unsur vardır.

- TTK md. 15’de esnafın tanımını yapmıştır. Buna göre; ister gezici olsun, ister bir dükkanda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan ve geliri BK tarafından çıkarılacak kararnamede gösterilen sınırı aşmayan, sanat veya ticaretle uğraşan kişiler esnaftır.
- Esnaf ve sanatkarların meslek kollarına dahil olması
- İktisadi faaliyetleri sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandırması
- Kazancının tacir veya sanayici niteliği kazandırmayacak miktarda olması
- Basit usulde vergilendirilenlerden, vergiden muaf bulunanlardan ya da işletme hesabına göre deftere tabi olanlardan olup kazancı kararnamede yazan tutarı geçmeyenler esnaf sayılır.
- Örneğin herhangi bir kişi bedeni gücüne dayanarak taşımacılık işi ile uğraşırsa (Pazar poşetlerinin taşınması) bu durumda ticari işletmenin varlığından söz edilemez. Ancak aynı iş nakdi sermaye baskın olmak suretiyle yapılırsa (nakliye şirketleri) bu durumda esnaf faaliyeti sınırı aşıldığı kabul edilir.

- TTK 'da bir işletmenin ticari işletme sayılabilmesi için 4 unsurun oluşması gerekmektedir. Ancak işletme ilk kuruluş aşamasında durum ne olacaktır? Esnaf işletmesi mi yoksa ticari işletme mi sayılacaktır?
- **Yeni başlayan bir işletmenin faaliyetlerinin sonuçlarının beklenmesi gerekecektir. İlgili kişinin bu arada esnaf sayılacağı, daha bir yıllık süre dolmadan limitin aşıldığının belli olmasından itibaren de tacir sıfatının ve ticaret siciline tescil yükümlülüğünün doğacağı ifade edilmektedir.**

Ticari İşletmenin Yapısı

İnsan Unsuru

Maddi Malvarlığı

Sermaye

Taşınmazlar

Mal stoku

Taşınır İşletme Stoku

Gayrimaddi
Malvarlığı

Peştemaliye (işletme
değeri)

Ticaret Ünvanı

İşletme Adı

Marka, Patent, Lisans

Kiracılık Hakkı

Bunları Unutma

- İşletmenin insan unsurunu tacir oluşturur. Bir işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kişidir.
- Bir işletme devredilirken mal varlığı da devredilir.
- Taşınır işletme tesisatı mutlaka devredilmek veya reddedilmek zorundadır.
- Ticari işletme rehininde ticaret ünvanı ve işletme adı mutlaka rehin verilmek zorundadır.
- Marka, patent, v.s istenirse devredilir. İstenirse red edilir.

Kiracılık Hakkı

- İşletmenin bulunduğu gayri menkuller genellikle işletme sahibinin değildirler. Ticari işletmelerin kurulu buldukları gayrimenkuller bir kiracılık ilişkisi, kira sözleşmesiyle işletmenin kullanımında bulunabilir.
- Bunun önemi işletmenin devrinde karşımıza çıkmaktadır. Kural olarak, kiracı kiralayanın izni olmaksızın taşınmazı 3. şahıslara kiralayamaz.
- Ancak gerek uygulama gerekse kanun gereği kiracılık hakkının da ticari işletmenin bir unsuru olduğu kabul edilerek devir işlemiyle birlikte kiralayanın önceden izni alınmamış olsa da kiracılık hakkının da devralana geçeceği kabul edilmektedir.

İŞLETME DEĞERİ (PEŞTEMALİYE)

- Bir işletmenin faaliyette bulunduğu süreç içerisinde müşteri ve iş çevresinden görmüş olduğu rağbettir. Olumlu müşteri izlenimi. Örneğin bir Coca Cola ile Cola Turka'nın değeri bir değildir. Örneğin Amazon.com kelimesinin değeri 40 milyar dolardır.

TİCARET ÜNVANI

- Taciri, diğer tacirlerden ayırt etmeye yarayan addır. Kullanmaları zorunludur. Esnaf ticaret ünvanı kullanamaz. İşletme ile birlikte devredilir tek başına devredilmez. Ancak devredilmek zorunda değildir. Örneğin, Lassa Lastik Sanayi Anonim Şirketi veya Eyüp Sabri Tuncer.

İŞLETME ADI

- İşletmeleri birbirinden ayırt etmeye yarar. Aynı tacire ait birden fazla işletme olabilir. Onları birbirinden ayırmaya yarar. Tacirde esnaf da isteĝe baĝlı olarak kullanır ancak esnaf odasına kayıta zorunludur. İşletme ile birlikte veya tek başına devredilebilir. Devredilmek zorunda değildir. Örneğin, Ülker'in İstanbul Fabrikası ile Ankara Fabrikası.

PATENT

- Bir buluşa, patent verilir. Buluşun patent olması için 3 şart vardır.
  - Dünya çapında yeni olması gerekir.
  - Tekniğin bilinen sınırlarının aşılması gerekir (daha önce dünyanın hiçbir yerinde böyle bir teknik bilgi kullanılmamış olması gerekir).
  - Sanayiye uygulanabilir olması gerekir.

Bu 3 şart varsa buluşa patent verilir.

- Patentın iki çeşidi vardır
- ⇒ İncelemeli patent: İncelemeli patentte dünyaca meşhur laboratuvarlarda yüksek bedellerle inceleniyor ve belge ondan sonra veriliyor. Bu, en güçlü patenttir
- ⇒ İncelemesiz patent: Bunda da, daha çok Türkiye'deki laboratuvarlarda yani çok büyük alt yapıya sahip olmayan laboratuvarlarda bu araştırma yapılmaktadır.
- Bu Belge incelemeli patente göre daha zayıftır. İncelemeli patentin koruma süresi 20 yıl, incelemesiz patentin koruma süresi 7 yıldır. Süre bitiminde ilgili buluş, toplumun malı haline gelir; yani, bu süreden sonra herkes bu ürünü üretebilir ve satabilir.

FAYDALI MODEL

- Mevcut teknik bilgilerden yararlanılarak bir şey bulunuyorsa buna faydalı model denir. Patent için aranan 3 şarttan 2'si aranır burada:

- Dünya çapında yeni olması gerekir.
- Sanayiye uygulanabilir olması gerekir.

Koruma süresi 10 yıldır. Süre bitiminde toplumun malıdır. Gerek patent gerek faydalı model teknik anlamdaki buluşları değerlendirir. İstisnası: Kimyasal ilaçlarla ilgili bir patent de olabilir.

MARKA

- Bir işletmeye ait mal ya da hizmetleri diğer işletmeye ait mal ya da hizmetlerden ayırt etmeye yarar.

Örneğin, Lassa, Adidas, Coca Colla, Mc Donalds, General Elektrics gibi.

Koruma süresi 10 yıllık dönemler halindedir. Yenilenme mümkündür. Her 10 yıllık süre biterken yenilenebilir.

Öğr. Gör. Erkan ÇAKIR

ENDÜSTRİYEL TASARIM

- Görsel olarak bir ürünün görünümünü korumaya yarayan belgedir. Ürünün tasarımını (modelini) korur. Örneğin, takım elbisenin duruşu, ayakkabının modeli, kazağın şekli vb. koruma süresi 5 yıldır. 5'er yıllık sürelerle uzatılabilir. En fazla 25 yıl korunabilir.

COĞRAFİ İŞARET

- Bir yöreye, bir bölgeye has özellikler taşıması itibariyle belirginleşen işaretlerdir. Bu özellikler bazen sadece o bölgede olur, bazen de o özellikleri belirleyen o yörede olur ama o yöre dışında da aynı ürün üretilmesi mümkündür. Örneğin etli ekmek, çiğ köfte, lahmacun, lületaş gibi. Örneğin, Anzer balı sadece o yörede (Anzer'de) üretilir. Başka yerde üretilemez. Bazen de o yöreye has özellikleri belirlenir ve başka yörelerde de bunlar yapılabilir, üretilir. Örneğin, etli ekmek

ENTEĞRE DEVRE TOPOĞRAFİYALARI

- Bilgisayarın içinde kartlar vardır, kartların arkasında bir coğrafi Őekle benzeyen topografyalar vardır. Bu da bir buluŐtur. Örneğin Intel 2, Asus, vb. (Hepsinin ayrı bir topoğrafyası vardır).

MEVZUATTAN KAYNAKLANAN HAKLAR

- Telif hakları, sinema eserleri üzerindeki haklar, müzik eserleri üzerindeki haklar, gibi.

BİTKİ HAKLARI

- Bitkilerin genleriyle oynanarak, çekirdeksiz domates, vb. gibi bitkiler ortaya çıkarılabiliyor. Bu da bir buluş hakkıdır. Buna da belge verilir.

ÖRNEKLER

- Siemens marka bir cep telefonu için Şunlar söylenebilir:
Bu telefonun teknik bölümü patentle ilgilidir. Örneğin, Nokia'dan farklı çalışıyor.
Eskiden kamera ve telefon ayrı cihazlardı, birisi bunu birleştirdi. Yani tekniğin bilinen sınırları içerisinde yani bir buluş geliştirdi. Bu, faydalı modeldir.
Telefonun üzerinde “Siemens” yazıyor. Bu, markadır.
Telefonun görünümü endüstriyel tasarımdır.
Telefonun arkasını açtığımız zaman, içinde Siemens'in hangi fabrikasında üretilmiş olduğunu yazar. Örneğin, Çekoslovakya Fabrikası. Bu işletme adıdır.
Telefonun içinde entegre devre topoğrafyaları vardır.
En önemlisi de bu telefonlardaki melodiler meselesidir. Bu melodilerin parası kime ödenecek tartışması vardır. Şarkıcılar bize ödenmeli diyor.